

RELAȚIA REGIONALISM-GLOBALIZARE; ASPECTE ECONOMICE SI DE SECURITATE

LECT.UNIV.DR. ADRIAN FLOREA

Universitatea din Oradea, Facultatea de Științe Economice

str. Universității nr. 1, telefon: 408410, e-mail: aflorea@uoradea.ro

Globalization in the sense of connectivity in economic and cultural life across the world, has been growing for centuries. However, many believe the current situation is of a fundamentally different order to what has gone before. The speed of communication and exchange, the complexity and size of the networks involved, and the sheer volume of trade, interaction and risk give what we now label as 'globalization' a peculiar force.

Mulți autori și specialiști considera celalalt proces contemporan, regionalismul, ca o treaptă intermediară ce duce la globalizare și la securitate globală. Cea mai avansată din formele de integrare regională, Europa, oferă două diferențe față de globalizare. În primul rând, spre deosebire de globalizare, care nu este o construcție deliberată a statelor, **regionalismul** se bazează pe transferul deliberat și voluntar de suveranitate spre instituții supranaționale. În al doilea rând, față de globalism, care nu e înzestrat cu instituții capabile să exercite control sau să genereze politici comune, regionalismul dispune de astfel de instituții și promovează politici și strategii comune. În ambele cazuri, forțele profunde sunt însă aceleași: comerțul figurează pe primul loc. Nota comună a regiunilor constă în obiectivul lor de a crea piețe largi, stimulatoare și competitive, de a crea piețe comune sau zone de comerț liber.

În lume există zeci de asocieri regionale de state, care diferă între ele prin gama de teme ale conlucrării sau gradul de instituționalizare. Dacă în 1990 acordurile regionale erau mai puțin de 25, astăzi depășesc cifra de 90. În afara Europei, cele mai active dintre ele sunt Mercosur (Brazilia, Argentina, Uruguay, Paraguay) și ASEAN în Asia de Sud-Est. Urmează apoi numeroase alte regiuni ale Caraibelor, Anzilor, Africii vestice sau estice, dar și regionalismele gigantice ale NAFTA și ale Pacificului. Există și inițiativa ca 34 de țări din America de Nord și Sud care privesc către o zonă de comerț liber în 2005. Este de amintit că la scrierea Cartei Națiunilor Unite regionalismul a fost acceptat, la insistența Americii Latine, ca un complement la vocația universală a organizației, iar instituțiile ONU corespunzătoare au fost Comisiile economice create pentru fiecare continent. Dar piatra de temelie a ONU, o organizație a guvernelor, constând în respectarea suveranității membrilor, a micșorat considerabil rolul ONU atât în cursa globalizării, care ignoră granițele, cât și a regionalismului, care le face simbolice. **Multe din marile puteri, politice sau economice, ezită între vocația lor regională și cea globală.** Opțiunea Japoniei a fost globalismul, deși numeroase voci pledau pentru asianism. SUA, o putere eminentă globală, se asigură contra izolării de către diferitele regionalisme, intrând în cât mai multe forme regionale. Cu mai puține mijloace economice, Rusia încearcă o strategie asemănătoare în vecinătatea imediată sau în regiunea euro-asiatică. Integrarea europeană este fenomenul cel mai

cunoscut, studiat si comentat in materie de integrare. Are si vechimea cea mai mare, experienta cea mai îndelungata si realizările cele mai vizibile.

Din punct de vedere al globalizării, Europa se uita mai mult înăuntru decât in afara, atrăgându-si numele de „fortăreața Europa”. Se apară de acest apelativ, dând asigurări ca nu creează un regim confrontational, ci unul de armonie cu globalitatea: „Europa trebuie sa isi aducă contribuția la cooperarea regionala care, spre deosebire de regionalismul confrontational, nu doar repeta la un nivel mai înalt vechea politica de rivalitate între statele-națiuni. O economie mondiala bazata pe principii multilaterale este o precondiție decisiva pentru crearea unei ordini mondiale cooperativa si pașnica. Comerțul liber trebuie garantat la scara globala in viitor”⁷². Logica sa de formare de instituii supranationale, formata din absorbirea atributelor statelor moderne, păstrează doua trasaturi ale acestora: centralismul birocratic si ierarhia, obiectivul fiind o federație de state. Europa a fost învinuita de lipsa de identitate si de profil, de neclaritatea direcției si scopurilor.

Dezbaterile transparente si consultările publice prin referendumuri, luarea pulsului societății la alegerile pentru Parlamentul European, diferentele între viziunile statelor si partidelor, au contribuit la aceasta imagine. Răspândirea acordurilor regionale arată ca **ne putem aștepta din ce in ce mai mult sa vedem un tip diferit de stat pe arena mondiala**, unul care isi reconstituie puterea in centru alianțelor formate fie in interiorul, fie in exteriorul statului național. Căci aceste state, construindu-si sau sporindu-si capacitatea mai degrabă decât reducând-o, ar părea sa fie lecția de integrare dinamica. Este probabil ca, pe măsura ce înaintam in sec.XXI, abilitatea statelor-naționale de a se adapta la globalizare va continua sa sporească, nu sa diminueze diferentele naționale dintre capacitatile statelor, precum si dintre avantajele asociate cu coordonarea economica națională.

Adaptarea functiilor statului versus adoptarea de noi structuri Este larg răspândita ideea potrivit căreia, ca urmare a globalizarii, statele naționale trec printr-o provocare sau perioada de adaptare. Cu accente mai mari sau mai mici, sustinatorii acestei idei afirma ca a început sau va incepe procesul dezintegrării economiilor naționale si a stingerii puterii interne a statului. In conceptia unora, statul apare ca subrezit, golit de sens, erodat, detronat sau îngropat. Prin comparație, numărul lucrărilor care au ca tema adaptabilitatea statului este considerabil mai mic. Exista in prezent mai multe forme de negare a statului si a rolului sau traditional. Cele mai multe converg către același set de afirmații si presupozitii: diminuarea autoritatii naționale, slăbirea puterii guvernelor in fata capitalului transnațional, atrofierea statului național ca principiu organizatoric. La baza acestor argumente sta concepția unei economii globale, integrata doar de capitalul transnațional si de piață. Ideea unei economii globale, dominata doar de corporații transnaționale si de finanțele fara frontiere, a stat la originea teoriei ca globalizare, cu întărirea pe care o aduce actorilor de piață, erodează rapid puterea statelor naționale, ca si ideea unei economii naționale care poate fi condusa de un guvern central. Negarea statului se refera astfel la proliferarea tezelor care prevestesc diminuarea sau **înlocuirea statelor ca actori ai puterii pe scenele interne si internaționale**. Aceste opinii variaza de la „prabusirea statului bunăstării” si „moartea politicii industriale” pana la „sfarsitul diversitatii naționale” si „decesul statului național”. Deși negarea statului este in mare măsura tipic anglo-americana, forta negării statului a avut tendința de a creste si descrește odată cu diverse evenimente si schimbări ale

⁷² Hans, Dietrich Gensher, Respondind to the challenge of globalisation, The Philip Morris Institute for Public Policy Research, 1997

contextului istoric mondial. Aceasta a devenit oarecum mai slabă ca urmare imediată a celui de-al doilea război mondial, întărindu-se apoi în timpul războiului rece, iar acum recastigându-și intensitatea o dată cu prăbușirea Uniunii Sovietice.

Dacă excludem perioada curență, putem identifica cel **puțin trei etape principale ale adaptării statului**, ce survin în perioade inegale de timp, o dată ce statele naționale apar și se dezvoltă în diferite grade. Statele moderne s-au definit inițial ca fiind „colectoare de taxe” în vederea susținerii și conducerii treburilor militare (aceasta a avut prioritate până în sec.XVIII). În al doilea rând, statele s-au definit ca „protectori ai economiei naționale și agenți ai industrializării” (din secolul XIX încolo). În fine, în al treilea rând, statele s-au dovedit a fi constructori ai „națiunii”, prin expansiunea cetățeniei sociale (în mare parte un fenomen al sec.XX). Transferul obiectivelor nu a însemnat o abandonare a celor vechi, ci **adăugarea și suprapunerea a noi funcții și instituții**. Pentru anumite țări, mai ales Japonia și Germania, militarismul și industrialismul au fost îmbinate istoric, iar acest fapt a avut consecințe dezastruoase. Dar a lăsat în aceste orânduiri și o moștenire a unei capacități statale de a îndruma schimbarea economică. Competiția militară, industrializarea și construcția națiunii au constituit trei provocări-cheie la care statele moderne au răspuns și în relație cu care au cristalizat funcții diferite.

Slăbirea autorității statului, care nu mai este considerat principal actor al globalizării, a fost semnalul unor necrologuri premature. „Dispariția statului” a produs o întreaga literatură. Cu toate acestea, statele par a fi cele mai interesate de procesul globalizării angajate cu toate resursele de care dispun, la rezolvarea problemelor interne, în special economice și sociale. De asemenea, aceleași state enunțau prioritatea interesului național drept criteriu hotărâtor în rezolvarea unor crize regionale și planetare, mobilizându-și forțele pentru apărarea națională și securitatea planetară.

Este de necontestat ca statul națiune își schimbă atribuțiile. Cedarea de suveranitate în procesul integrării, descentralizarea crescândă și transferul de atribuții către organele locale, pierderea controlului asupra economiei globalizate, acceptarea armonizării legislației cu aceea a altor state, dependentă de deciziile și recomandările marilor organisme financiare și bancare sunt tot atâtea manifestări ale apariției unor noi funcții ale statului.

Există un spectru larg de poziții, de la apărarea rolului și funcțiilor statului până la profetia sumbră a dispariției sale și preluarea funcțiilor de apărare și securitate internațională de alte structuri politice și organizatorice. Având o poziție moderată, Paul Kennedy consideră că „pe total, chiar dacă autonomia și funcțiile statului au fost erodate de tendințele transnaționale, nu a apărut nici un substitut adecvat care să-l înlocuiască în a răspunde schimbării globale”⁷³ și să asigure ordinea și securitatea planetară. Unii specialiști în problema, cum sunt Hirst și Thompson susțin că anumite puteri tradiționale ale statului sunt în declin: „puterea statului-național – privit ca agent administrativ și politic – se află în declin”, în timp ce rolul statului ca manager economic se diminuează. Abordarea trebuie însă nuanțată, insistându-se asupra importanței persistente a statului-național, nu în termeni tradiționali, precum putere suverană sau manager economic, ci ca **sursa cheie a legitimității și a delegării autorității către centre de putere la nivel sub și supra național**. „Statele-naționale – susțin autorii respectivi –sunt acum pur și simplu o categorie

⁷³ Paul Kennedy, *Preparing for the twenty first century*, Vintage Books, ,New York 1993

de agenți politici și de putere, într-un sistem complex al puterii, de la nivel mondial până la niveluri locale⁷⁴.

Un punct de vedere original și interesant susține Linda Weiss⁷⁵. În lucrarea sa cu titlul "Mitul statului lipsit de putere", ea considera că deși volumul total al fluxurilor internaționale de produse, oameni, capital este greu de ignorat, noutatea, magnitudinea și tipul schimbării din economia mondială nu sunt suficiente pentru susținerea ideii de piață transnațională sau globală, în care constrângerile locale și instituționale nu mai au importanță. Transformările sunt în acord cu o economie extrem de internaționalizată, în care integrarea economică este promovată nu doar de companii, ci și de guvernele naționale. Considera greșite viziunile asupra modurilor în care evoluează puterea statului, pentru că ignora varietatea statelor și adaptarea acestora. Schimbarea nu este ceva nou pentru stat, este chiar esența statului modern, în virtutea faptului că este implicat într-un sistem economic și interstatal dinamic (chiar și evoluția formelor de război trebuie inclusă în acest sistem). Linda Weiss susține că statul-națiune va avea în continuare o importanță sporită și că, în consecință, aceasta va contribui la avansarea și nu la încetinirea economiei mondiale. Adaptarea statului și a funcțiilor sale sunt de așteptat, nu declinul funcțiilor sale. Statele puternice sunt mai degrabă „moașe” ale globalizării, nu victime ale acesteia. Apariția statelor „catalitice”, care consolidează rețelele naționale și regionale de comerț și investiții, este deja evidentă. Capacitatea statelor-națiuni de a se adapta la globalizare va continua să se mărească, mai degrabă decât să diminueze diferențele între puterile statelor, la fel ca și avantajele coordonării economice naționale.

Globalizarea este susținută prin statul național și, prin urmare își extrage din acesta sensul și existența. Argumentele globalizării economice, cu imaginea lor despre o economie mondială lipsită de granițe, au neglijat unele procese mai profunde prin care statele puternice însele au modificat regulile jocului, inclusiv în ceea ce privește apărarea națională și securitatea internațională. Statele națiuni prezintă o adaptabilitate și o varietate considerabilă – atât în ce privește reacțiile la schimbare, cât și în privința capacității de a media și coordona legături internaționale și interne, în special relațiile guvern-business. Tendința de a privi aceste constrângeri ca fiind mai ales absolute și nu doar relative, cu finalitatea în „sfârșitul istoriei statului”, nu are multe în comun cu desfășurarea procesului de adaptare a statului la provocările externe și la cele interne generate de globalizare și de noua ordine internațională. Departe de a deveni un anacronism, competența statului devine astăzi un avantaj important. Statul-națiune își păstrează importanța ca actor politic și economic, iar interesul național se menține și se amplifică, acesta trebuind să fie aparat prin strategii adecvate perioadei istorice.

Bibliografie

1. Brzezinski, Zbigniew, *The Great Chessboard*, Basic Books, New York, 1997
2. Gaftoniuc, Simona *Finanțe Internaționale*, Editura Economică, București, 1997
3. Gensher, Hans Dietrich, *Responding to the challenge of globalisation*, The Philip Morris Institute for Public Policy Research, 1997
4. Georgescu-Roegen, Nicolae. *Legea entropiei și procesul economic*. Editura politică, București, 1979

⁷⁴ Hirst, Paul și Thompson, *Globalization and the future of the Nation State*, Cambridge University Press, 1996

⁷⁵ Linda Weiss, *Mitul statului lipsit de putere*, Editura Trei, 2002, p26, p1
195

5. Howard, Michael, The causes of wars, The Wilson Quarterly, 1994
6. Kennedy, Paul, Preparing for the twenty first century, Vintage Books, New York 1993
7. Lowe, Adolf, On Economic Knowledge, New York, 1965
8. Malita, Mircea, Zece mii de culturi, o singura civilizatie, Editura Nemira, 1998
9. Marin, Dinu, Economie si globalizare, in Economie, Editia a șasea, Ed. Economica, Bucuresti
10. Marinescu, Cosmin: Institutii si prosperitate. De la etica la eficienta, Ed. Economica, 2003
11. Martin Hans Peter, Schuman Harold: Capcana globalizării. Atac la democratie si bunastare, Ed.Economica, Bucuresti, 1999
12. Miron, Dumitru Comert International, Editura ASE, 2003
13. Reich, Robert B., „Munca Națiunilor”, Paidea, Bucuresti, 1996
14. Scholte, Jan Aart, Globalization and social change II, Transnational Associations, UIA, Bruxelles, 2/98
15. Soros, George, Criza capitalismului global
16. Thompson, Hirst, Paul, Globalization and the future of the Nation State, Cambridge University Press, 1996
17. Weber, Max: Etica protestanta si spiritul capitalismului, Ed. Humanitas, Bucuresti, 1993
18. Weiss, Linda, Mitul statului lipsit de putere, Editura Trei, 2002
19. * * Gwin Prins / The Global Security Programme, Cambridge University Global Security Programme Document, 1992
20. * * Le petit Larousse, Dictionnaire Encyclopedique, Paris, 1999